

CRKVENO ZAJEDNIŠTVO MEĐU PREZBITERIMA OČITOVANO U PRAVIČNOSTI I SOLIDARNOSTI

Marin SRAKIĆ, Đakovo

Na prošlogodišnju temu Teološko-pastoralnog seminara *Prezbiteriska služba u svijetu 2. biskupijske sinode đakovačke i srijemske* nadovezuje se tema *Crkveno zajedništvo među prezbiterima očitovano u pravičnosti i solidarnosti*. Da ne upadnemo u napast razmišljati samo o konkretnim slučajevima, o kazuistici bez teološke podloge, najprije ćemo iznijeti temelj našeg bratstva i zajedništva koji se očituju u pravičnosti i solidarnosti. Bratstvo i zajedništvo često su sinonimi i obilježavaju stvarnost dijecezanskog prezbiterija.

Svećeničko zajedništvo i bratstvo nije samo neko teološko uvjerenje, nego i način mišljenja i življenja. U svijetu podijeljenom i razdvojenom u kojem egoizam svih vrsta uzrokuje osamljenost, podjelu, potiskivanje na rub društva i zajednice, kršćani, a napose svećenici, pozvani su reći da je ljubiti u bratskom životu i moguće i nužno i to djelom pokazati.

U to nas uvjeravaju ne samo snažni zahtjevi evanđelja koje je postavilo bratsku ljubav u osnovicu ljudskog suživota, nego i hitni praktični razlozi uzajamnog upotpunjavanja, djelovanja, suradnje, uzajamne nenadomjestive pomoći, prirodne apostolske komplementarnosti. Iznijet ćemo što o tome govore crkveni dokumenti, duboki teološki i praktični razlozi,¹ a potom ćemo iznijeti pojedinačna područja s posebnim osvrtom na vremenita dobra na kojima se ostvaruju pravičnost i solidarnost.

1. CRKVENI DOKUMENTI

a) *Drugi vatikanski koncil:*

“Svi prezbiteri, ređenjem uključeni u red prezbitera, međusobno su povezani najtješnjim sakramentalnim bratstvom; napose pak oni u jednoj biskupiji, čijoj su službi pod vlastitim biskupom dodijeljeni, sačinjavaju

¹ Usp. A. GEMMA, *Ritiri sacerdotali*, vol. II., EDI, Napoli, 1991., str. 136 sl.

jedan prezbiterij... Svi naime smjeraju k jednome, to jest izgradnji Kristova Tijela, koja, napose u naše vrijeme, iziskuje mnogovrsne službe kao i nova prilagođivanja. Zato je vrlo važno da se svi prezbiteri, dijecezanski i redovnički, međusobno pomažu da budu uvijek suradnici istine. Svaki je dakle između njih s ostalim članovima toga prezbiterija povezan posebnim vezama apostolske ljubavi, službe i bratstva... Osim toga, da bi prezbiteri u izgrađivanju duhovnog i intelektualnog života nalazili uzajamnu pomoć, da bi u službi mogli bolje surađivati i da bi se istrgli iz opasnosti osamljenosti koje se možda rađaju, neka se među njima promiče nekakav zajednički život ili neka vrsta životnog zajedništva. To, prema različitim osobnim i pastoralnim potrebama, može poprimiti više oblika, kao što su: zajedničko stanovanje, gdje je to moguće; ili zajedničko blagovanje, ili bar češće povremeno sastajanje”.²

Po odnosu u dijecezanskom prezbiteriju, zbog uzajamnog poznavanja, blizine te načina života i djelovanja, ponajviše se razvija onaj osjećaj pripadnosti koji stvara i podržava bratsko zajedništvo i otvara ga u pastoralnoj suradnji.³

2) Direktorij za službu i život prezbitera

O tom pitanju opširno govori i noviji dokument Kongregacije za kler *Direktorij za službu i život prezbitera*.⁴ Iznosimo iscrpno temeljne postavke koje se tiču naše teme. Govoreći o zajedništvu prezbitera on kaže:

“Snagom sakramenta reda “svaki svećenik sjedinjen je s drugim članovima prezbiterija osobitim vezama apostolske ljubavi, služenja i bratstva”. On je doista uključen u *ordo presbyterorum* tvoreći ono jedinstvo koje se može nazvati pravom obitelji koja nije povezana tijelom i krvlju nego milošću reda.

Pripadnost određenom prezbiteriju redovito se ostvaruje u krugu mjesne Crkve, određenog ordinarijata ili osobne prelature.

Svećeničko bratstvo i pripadnost prezbiteriju su, dakle, elementi koji svećenika karakteriziraju. U tom je pogledu osobito značajan u prezbiterском ređenju obred polaganja biskupovih ruku, u čemu onda sudjeluju

² PO, br. 8., usp. LG, br. 28, CD, br. 28.

³ IVAN PAVAO II., *Catechesi sul Credo*. vol. IV., Credo la Chiesa, Libreria Editrice Vaticana, str. 327.

⁴ KONGREGACIJA ZA KLER, *Direktorij za službu i život prezbitera*, IKA, Zagreb, 1994., br. 25. 27-28.

ju i svi nazočni prezbiteri kako bi naznačili sudjelovanje u istom stupnju službe, također da svećenik ne može djelovati sam, nego uvijek u sklopu prezbiterija postajući subrat svim članovima tog prezbiterija”.

“Prezbiterij je povlaštena sredina u kojoj bi svećenik trebao naći posebna sredstva posvećivanja i evangelizacije, gdje bi našao pomoć da može nadvisiti granice i vlastite ljudske naravi, a koje se danas osobito osjećaju.

Stoga će on poduzimati sve napore kako bi izbjegao življenje svoga svećeništva na izdvojen i subjektivistički način. Nastojat će poticati bratsko zajedništvo dajući i primajući - od svećenika svećeniku - toplinu ljubavi, zauzetu pomoć, prihvaćanje, bratsku opomenu, dobro znajući da milost reda “prihvaća i uzdiže ljudske, psihičke, osjećajne, prijateljske i duhovne odnose... te se ostvaruje u najrazličitijim oblicima uzajamnog pomaganja, ne samo duhovnoga, nego i materijalnoga....”.

“Duboki i crkveni smisao prezbiterija ne samo da ne priječi, nego potiče osobnu odgovornost svakog prezbitera u razvijanju posebne službe koju mu je biskup povjerio. Sposobnost njegovanja i življenja zrelog i dubokog svećeničkog prijateljstva, otkriva se kao izvor vedrine i radosti u vršenju službe, kao odlučna potpora u teškoćama i dragocjena pomoć pastoralne ljubavi koju prezbiter treba na svoj osobiti način gajiti prema braći u poteškoćama kojima je potrebno razumijevanje, pomoć i potpora”.

c) Ustanova zbora dvanaestorice

I suživot što ga je Isus ustanovio s dvanaesticom koje je izabrao “da budu s njime i da ih šalje propovijedati”⁵ preporučuje i zahtijeva bratstvo među svećenicima. Evandelist je upotrijebio dva glagola koji podsjećaju na dva pravca svećeničkog i apostolskog života – jedan centripetalan a drugi centrifugalan. Prvo treba *biti zajedno* s Isusom, to je uvjet i temelj, to je polazna točka i nadahnuće. Zatim, moramo se *odvojiti* da bismo bili poslani ljudima: to je širenje, poslanje, obavljanje misionarske zadaće. Sam je Isus slao svoje učenike “dva po dva”, da “po dvojica”, dakle “kolegijalno svjedoče” Božju riječ u djelima i događajima. On poziva svoje učenike iz obiteljskog kruga, tj. iz sredine “starih” ljudskih veza, da ih ucijepi u novu obitelj svoje braće i sestara. Tu su “kolegijalnost” u početku učenici očitovali u zajedničkom bijegu pred Isusovim neuspjehom⁶, no snagom Duha Svetoga prihvatili su novo jednodušno poslanje.⁷

⁵ Mk 3,14.

d) Prva kršćanska zajednica

Kao što nas izvještava knjiga Djela apostolskih, i prva kršćanska zajednica je shvatila Isusovu pouku i "bijaše jedno srce i jedna duša", "sve im bijaše zajedničko".⁸ Ne bismo to htjeli idealizirati, jer je i među njima bilo napetosti i podjela, no i sv. Pavao opisujući svoju službu upotrebljava oblik "mi", mi apostoli, mi pozvani na mjesto Krista.⁹

2. Duboko teološko-duhovni razlozi

Duboki razlozi pravog zajedništva i napose među članovima istog prezbitarija dobro su nam poznati, pa nije potrebno iznositi pojedinosti. U svakom slučaju, potrebno je od njih krenuti da bismo došli do konkretnih zaključaka, inače bismo upali u opasnost da gradimo na pijesku, tim više što iz iskustva dobro znamo da živjeti zajedno kao braća, i za posvećene je osobe sve drugo nego idilično i lako. Uvijek će biti potrebna snažna dobra volja i napose, živa vjera i prava ljubav.

a) Teološki zahtjev svećeničkog zajedništva

Bog je Trojedini, Bog je Ljubav, Bog je Zajedništvo: to je posljednji razlog našeg zajedništva i jedinstva svih ljudi. Jednake i različite: jedinstvo osoba i međuosobnog odnosa, oblikovani smo na Presvetom Trojstvu.

b) Svećeničko zajedništvo temelji se na našem odnosu prema Kristu

"Vi ste jedno u Kristu"¹⁰ ponavlja nam Pavao, i aludira na nauk o jedinstvenom otajstvenom tijelu kojemu je Krist glava a mi udovi. Krist je svojom krvlju ostvario konačno pomirenje: nas s Ocem i nas među sobom, srušivši zid podijeljenosti među ljudima što ga je podigao grijeh.¹¹ "Zaklinjem vas dakle ja, sužanj u Gospodinu... Podnosite jedni druge u ljubavi; trudite se sačuvati jedinstvo Duha svezom mira!..."¹² Zato je znak raspoznavanja Kristovih učenika lju-

⁶ Usp. Mt 26,56.

⁷ Usp. Dj 2,1 sl.; G. GRESHAKE, *Essere preti. Teologia e spiritualità del ministero sacerdotale*, Queriniana, Brescia, 1995³, str. 253.

⁸ Dj 4,32.

⁹ Usp. 2 Kor 5.

¹⁰ Gal 3,28.

¹¹ Usp. Ef 2, 14 sl.

bav, zajedništvo: "Po ovom će svi znati da ste moji učenici: ako budete imali ljubavi jedni za druge".¹³ Da bi se ta ljubav prepoznala, da bi se razlikovala, mora biti vidljiva. Dakle, iz nutarnjeg zajedništva, treba nužno prijeći na zajednicu, na isto mišljenje, na solidarnost, na bratski suživot...

c) Svećeničko zajedništvo nalazi svoje očitovanje u Crkvi

Crkva je "zajedništvo" nevidljivo u Duhu i u milosti, a vidljivo u bratstvu, u zajednici, u disciplini i u strukturama. Crkva dobiva snagu svoga svjedočenja kada drugi budu mogli ponavljati: "Gledajte kako se ljube". Nikad kao danas Crkva nije osjetila potrebu izraziti se kao duboko, ali vidljivo i stvarno zajedništvo, stvoreno istim mišljenjem, služenjem, suodgovornošću. Jao nama ako to nastojanje, taj zahtjev ostane samo na razini nakane ili u moru riječi ne pretočenih u život.¹⁴

d) Svećeničko zajedništvo zahtijeva Euharistija

Svećeničko bratstvo kao zajedništvo vjere, nade i ljubavi, očituje se i učvršćuje nadasve u liturgijskoj koncelebraciji prema kojoj teži svaka zajedničarska inicijativa i od koje ona prima intimnu koheziju. Ona je najjasnije očitovanje "koinonije u Kristu" i jedinstva svećeništva koje dolazi od onoga koji je jedanput zauvijek dao sebe svome Ocu. Koncelebracija promiče u kleru promjenu mentaliteta, pobožnost i apostolsku aktivnost.¹⁵ Euharistija kao koncelebracija divno očituje jedinstvo prezbiterija oko oltara, ali se samo po sebi razumije da prezbiteri to jedinstvo moraju nastaviti u životu, u doista istom mišljenju, ako ga ne žele opovrgnuti. To euharistijsko jedinstvo i zajedništvo liturgijski se izražava u obredu ređenja time što prisutni prezbiteri zajedno s biskupom rediteljem polažu ruke na novog izabranika i što jednodušno koncelerbiraju svetu Euharistiju. To upućuje da svaki prezbiter mora živjeti u zajedništvu sa subračom "vezama apostolske ljubavi, službe i bratstva",¹⁶ da bi svjedočio to jedinstvo koje povezuje Krista s Ocem, da svijet uzvjeruje da ga je On poslao.¹⁷

¹² Ef 4,1-6.

¹³ Iv 13, 35.

¹⁴ Usp. A. GEMMA, *nav. dj.*, str. 137-138.

¹⁵ P. A. MARRANZINI, I presbiteri in comunione fraterna, u: *Omelle temi di predicazione* 25 (1981), br. 205, str. 181.

¹⁶ Usp. PO, br. 8.

¹⁷ Usp. Iv, 17,21.; A. FAVALE, *Spiritualità del ministero presbiteriale*, LAS, Roma, 1985., str. 80.

e) Svećeničko zajedništvo je zahtjev apostolskog poslanja

Apostolsko poslanje predano je Crkvi solidarno kao što je bilo solidarno povjereno "dvanaestorici". Crkva ga ostvaruje po raznim službama i karizmama koje su među sobom usklađene i sjedinjene upravo u stvarnom zajedništvu kojemu je jamac upravo hijerarhijski autoritet. Ne može se zamisliti autentični apostolat, ako nema jedinstva vjere, propovijedanja, naviještanja, službe i discipline, kao što je jedini Božji narod kome smo povjereni. Jedan je Duh koji govori različitim jezicima, jedna je vjera koja se naviješta, jedno je spasenje koje se daje. Članovi Crkve koja naviješta i spašava moraju znati da su im potrebni zajedništvo i suodgovornost, ako žele graditi, a ne rušiti. S druge strane, i na ljudskom planu u slučaju podjele zadaća i područja neminovno treba ujediniti snage, često nejednake s obzirom na potrebu, zajedništvo, suradnju, suodgovornost.¹⁸

I svećeničko bratstvo se očituje u jedinstvu pastoralne službe, u širokoj lepezi dužnosti, službi i aktivnosti kojima se bave prezbiteri koji "premda su postavljeni na različite dužnosti, ipak izvršavaju jednu svećeničku službu za ljude".¹⁹ Postoji veoma velika raznolikost zaduženja. Tako npr. služba u župama ili međužupna i nadžupna služba, biskupijske službe, nacionalne, internacionalne, vjeroučiteljska služba, istraživačka, analitička, učiteljska služba u raznim područjima vjerske i teološke znanosti, svaki apostolat u obliku svjedočenja, katkada s obrađivanjem i naučavanjem neke grane ljudske znanosti; zatim širenje evanđeoske poruke preko *medija*, religiozna umjetnost u njezinim brojnim izričajima, mnogostruka karitativna služenja, moralna pomoć raznim kategorijama istraživača, ekumenske aktivnosti. Ta raznolikost ne smije prouzročiti kategorije ili nejednakosti, jer se radi o zaduženjima koja za prezbitere uvijek ulaze u plan evangelizacije. "Svi naime smjeraju k jednome, to jest izgradnji Kristova Tijela koja, napose u naše vrijeme, iziskuje mnogovrsne službe kao i nova prilagođivanja".²⁰

Istraživanje istine, pastoralna aktivnost, kontakt s ljudima i sa svijetom koji se razvija stavljaju pred nove zahtjeve u kojima nije lako pronaći pravu stazu i njom napredovati. U partikularnim crkvama raznolikost stajališta s obzirom na dvojbe i apostolske inicijative potiče na razmišljanje, promiče istraživanje, izaziva preispitivanje mišljenja i pogoduje autokritici. Ali, upravo u kontekstu slobodnog sučeljavanja ideja i mišljenja nastaje problem odnosa između svećenika različite dobi, formacije i mentaliteta. Da se otkriju i vrednuju bogatstva životne snage i razlučivanja, intuicije i iskustva, studija i ostvarenja, kojima mogu biti

¹⁸ C. M. MARTINI, *Coenae tuae Itinerario sacerdotale*, Editrice Ancora, Milano, 1988., str. 48 sl.

¹⁹ PO, br. 8.

²⁰ *Isto.*

tvorci svećenici koji pripadaju istom “prezbiteriju” i djeluju u istoj biskupiji i župi, ne pomaže sukob, nego susret. Nema ničeg pogubnijeg od zatvorenosti i nerazumijevanja ideja, lakoumne kritike i osvete, kaprica i tvrdoglavosti u odnosima među svećenicima pozvanim od istog Duha Oca i Sina da navijeste poruku ljubavi jedinoga Krista. Svećeničkim odnosima ne smiju ravnati ni osobni interes, ni politika, a još manje težnja za vlašću. Njih olakšavaju prijateljstvo, velikodušna pomoć i uzajamno poštovanje. Milost svećeništva i dosljedno sudjelovanje na jedinstvenom poslanju Krista - neovisno o razlikama dobi i mentaliteta - stvaraju u svećenicima duhovni afinitet i identičnost zadaće što ih, u raznolikosti načina ostvarenja, navode da na nov način razmotre svoje odnose suodgovornosti, komplementarnosti i uzajamnu evanđeosku i duhovnu animaciju u izvršavanju službe.²¹

3. Praktični razlozi svećeničkog zajedništva i bratstva

Svećeničko bratstvo ne temelji se samo na dubokim teološkim razlozima, nego i na eminentno praktičnim razlozima, o kojima ćemo nešto progovoriti.

a) Psihološka potreba

Zajedništvo je *psihološka potreba*. Čovjek je “biće zajedništva”, u njemu sve, tj. govor, spol, osjećaji, psiha, teži da izađe iz sebe i da susretne drugoga. Sve je tu, rekli bismo, u svrhu pravog i istinskog prijateljstva. Čuvstveni problem svećenika koji je slobodno izabrao beženstvo, prolazi kroz rješavanje problema odnosa koji se nužno mora uspostaviti uravnoteženo i vedro, ako ne želi završiti u beskrajnoj pučini poteškoća koje dolaze pod imenom “svećenička osamljenost”. Bratsko zajedništvo, konkretno, efektivno, toplo, prijateljsko izuzetan je lijek protiv takve nesreće.²² Nepovjerenje je sve bezočnije. Izolacija i praznina sve više se šire oko svećenika. U kontaktima sa subraćom, na sastancima a napose u spontanima susretima - u kojima treba njegovati gostoljubivost prakticirati darežljivost i zajedništvo dobara - njima su potrebni ljudska prijateljska toplina i obzirno prihvaćanje koji ih krijepe u borbama i svagdašnjim suprotnostima i u življenju beženstva. Ako u susretima i u pažnji prema prezbiterima nekome treba dati prednost, onda su to svakako subraća “koja su bolesna, potištena, preopterećena poslovima, osamljena, prognana iz domovine i za one koji trpe progonoštvu”,²³ ili se nalaze u materijalnim ili duhovnim poteškoćama, u nesigurnosti, u zamršenim situacijama iz kojih ne znaju kako da se izvuku.²⁴ Brata treba posjetiti

²¹ Usp. A. FAVALE, *nav. dj.*, str. 81.

²² Usp. A. GEMMA, *nav. dj.*, str. 139.

²³ Usp. PO, br. 8c.

ili pozvati u posjet, prije nego što bude prekasno.²⁵ Postavljamo pitanje: zašto neki svećenici žive izolirano? Zašto suradnja među svećenicima tako teško uspijeva? Zar se još može dopustiti, u vrijeme takvog nedostatka zvanja i sve složenijeg pastorala, da pojedinci “samostalno” vode vlastite borbe, iako će uvijek biti “slobodnih strijelaca”? Zašto se svećenici tako malo pomažu duhovnim razgovorima?²⁶

U nastupnoj Poslanici o tome sam rekao: “Lakše je prijateljevati s biskupom koji je daleko nego s onima s kojima dijelimo život, s kojima imamo često prilike sukobiti se zbog različitih životnih nazora. Njeguimo zato svećeničko prijateljstvo i bratstvo na svim razinama susjedstva i suradnje, generacije i dekanata. Meni su potrebni vaši savjeti koje od vas očekujem ne samo kroz Prezbitersko vijeće. A braću koja upadnu u poteškoće ne ostavljajmo same, nego im zajednički pritecimo u pomoć. O tome lijepo kaže biskup Strossmayer: ‘Čin je svećenika dostojan, kad se bratu, koji gine, ruka pruži, da se spasi’.”²⁷

b) Socijalna potreba

Zajedništvo je *socijalna potreba*. Danas smo svi u to uvjereni: treba biti zajedno da bismo ostvarili, uspjeli, proizveli. Treba rušiti sve barikade da bismo pronašli radost živjeti i djelovati. Nitko se ne može više zavaravati da je dostatan samome sebi: bilo bi to izvan vremena i prostora (povijesti i vremena).

c) Pastoralna potreba

Zajedništvo je *pastoralna potreba*. Pastoral je veoma teška umjetnost. On ima svoje zakone, svoju metodiku, svoje zahtjeve. Njih ne može više zadovoljiti jedna osoba, jedna pamet koja u ime svih proučava i odlučuje, jedna ruka koja sama čini.

Otkriće Crkve kao zajednice treba stvoriti uvjerenje da je potreban pastoral “komunitarnog stila” koji je još uvijek daleko od ostvarenja, napose zbog skučene, centralizirane, despotske, klerikalne vizije u svećenika koji i danas misli: “Sve ovisi o meni. Ja sam jedini odgovoran”. Zar to ne potvrđuje činjenica da nakon toliko godina od zahtjeva crkvenih dokumenata i opetovanih poziva od strane biskupa da se osnuju župna vijeća, još uvijek u nekim župama nema tih

²⁴ Usp. *Isto*, br. 8d.

²⁵ Usp. A. FAVALE, *nav. dj.*, str. 82-83.

²⁶ Usp. G. GRESHAKE, *nav. dj.*, str. 257.

²⁷ M. SRAKIĆ, *Biskupova nastupna poslanica*, Đakovo, 15. veljače 1997., str. 8.

vijeća? Zar to ne potvrđuje činjenica da se veoma velik postotak svećenika (i župa) nije uključilo u pripremu za Drugu biskupijsku sinodu đakovačku i srijemsku? Pogledajmo dokle smo došli s organizmima zajedništva, pogledajmo kako se nastavljamo postupati s laicima u našim zajednicama. Pogledajmo, kako postupaju dva susjedna župnika, npr. s obzirom na disciplinu sakramentima i sakramentalna, na lukno, sprovode itd. Moramo gorko zaključiti da još uvijek putujemo odvojeno, razdvojeno, neovisno, ljubomorno sigurni u nedodirljivost vlastite individualnosti. I od toga trpi naš pastoral. I tako stvari idu dalje ili, bolje rečeno, stoje.

Danas više nego ikad potrebni su programiranje širokog razmjera, jasna podjela zadaća ili uloga, usklađivanje snaga i sposobnosti, velikodušna suradnja, ustrajno uzajamno djelovanje ne samo među svećenicima jednog prezbiterija, nego među svećenicima jednog dekanata, iste biskupije, a katkada istog naroda.

Budimo uvjereni da pravo svećeničko bratstvo koje ne plovi u zraku, koje nije idealističko i irealno zahtijeva trajnu razmjenu iskustava i savjeta, službi i ponuda, trajnu provjeru naših odluka, trajni studij socioloških stvarnosti u kojima smo pozvani djelovati, hrabro izrađivati zajedničke programe, usklađivati doprinos pojedinaca da se što stvarnije ucijepe u jedinstven i djelotvoran plan.

Da bi se ostvario taj komunitarni pastoral, ponudeni su organizmi koje treba ustanoviti i cijiniti, kao što su *župno pastoralno vijeće, biskupijsko pastoralno vijeće, prezbiterско vijeće, molitveni susreti i susreti za osuvremenjenje*, eventualni drugi organizmi suodgovornosti i sudjelovanja... Neki primjećuju da je toga možda previše. Smatramo da nije nikad izgubljeno vrijeme posvećeno efektivnom i operativnom zajedništvu... U svakom slučaju, na to nas poziva Crkva: do-sljednost želi da idemo u tom pravcu...

4. Pojedinačna područja pravičnosti i solidarnosti

Htio bih iznijeti nekoliko područja našeg svećeničkog života na kojima se napose moraju očitovati zajedništvo i bratstvo pravičnošću i solidarnošću.

a) Stariji i mlađi svećenici

Dekret o službi i životu prezbitera "Presbyterorum ordinis" starijima poručuje: "Neka stariji svećenici primaju mlađe zaista kao braću i neka im pomažu u prvim pothvatima i teškoćama službe. Neka se isto tako trude da shvate njihov mentalitet, premda je različit od vlastitoga, a njihove pothvate neka prate s dobrohotnošću".²⁸ Za to se traži puno dobre volje, čuvstvenog i stvarnog razumijevanja, ljudske osjetljivosti i otvorenosti duha od strane starijih. Za mlađe veli: "Mlađi sa svoje strane neka poštuju dob i iskustvo starijih i neka se o tva-

rima koje se tiču dušobrižništva s njima savjetuju i s njima rado surađuju” (ondje). Poštovanje i prihvaćanje pozitivnih vidova apostolskog iskustva drugih može biti samo od koristi i usmjerenje za one koji su na početku svoje svećeničke službe.²⁹ Svi imamo bogatstvo kojim možemo potpomoći slabosti drugoga. Svi smo pozvani da budemo evanđeoska potpora (briga) za izgradnju ljubavi: stariji svojim iskustvom, mladi sa svojim mladenačkim oduševljenjem i raspoloživošću. U svima neka bude živi pravi duh služenja i suradnje, dubokog suosjećanja za odluke i odgovornosti, bez obzira na različitost uloga. Svaki prezbiter neka se nadahnjuje na Apostolu Pavlu prihvaćajući i bratski priopćujući njegove riječi: “Ni smo gospodari vaše vjere, nego suradnici vaše radosti”.³⁰

b) *Župnik – župni vikar*

Razumljivo, svećenici napose trebaju provoditi zajedništvo i bratstvo kad žive zajedno, što je najčešći slučaj suradnje župnika i župnog vikara. Malo je crkvenih stvarnosti koje su tako vjerodostojan znak i uvjerljivo svjedočenje kao pravi srdačni odnos između župnika i njegova pomoćnika.

Očito bi prije svega pri dodjeli župnog vikara nekoj župi trebalo brinuti o naravi, sposobnosti svećenika te o potrebama odnosno zahtjevima pojedinih župa. No, to nije svaki puta lako ostvariti, jer nemamo svećenika na izbor. U svakom slučaju, i župnika i župnog vikara trebalo bi voditi jedno zajedničko dobro, a to je dobro župe, a ne unaprijed stvoreni kalupi, petrificirani stavovi i predrasude. Što reći o župnom vikaru koji i prije nego što sazna potrebe župe i zahtjeve svoje službe unaprijed određuje svom župniku koji će mu biti slobodan dan u tjednu i što od svećeničkog posla ne želi prihvatiti? Što reći o župniku koji pojedina područja djelovanja na župi rezervira sebi (kancelariju, podjelu nekih (unosnijih) sakramenata i sl.? Tu neće biti nekih plodova od suradnje, ako se uopće može govoriti o suradnji.

Trebalo bi konkretno definirati odnose između župnika i župnog vikara. Zakonik kanonskoga prava kaže da župni vikari “kao župnikovi suradnici i dionici njegove brige, zajedničkim savjetovanjem i nastojanjem sa župnikom i pod njegovom vlašću, neka pomažu u pastoralnoj službi”.³¹ Osim toga: “Obveze i prava župnog vikara određuju se, osim kanonima ovog poglavlja, biskupijskim statutom i pismom dijecezanskog biskupa o imenovanju, a poblizje se određuju župnikovim nalogom”.³² Neki šaljivo kažu, ako se ta prava konkretno ne dorek-

²⁸ PO, br. 8.

²⁹ Usp. A. FAVALE, *nav. dj.*, str. 81-82.

³⁰ 2 Kor 1,24.; Usp. C. M. MARTINI, *nav. dj.*, str. 71.

³¹ *Zakonik kanonskog prava*, kan. 545 § 1.

nu, po Zakoniku “kapelan ima pravo jedino na crkveni sprovod, dakako, ako umre kao katolik”. Katkada ni biskupski dekret ne određuje točno ni prava ni obveze ni mjesečnu nadoknadu, najčešće zato što nije točno određeno koja su vikarova zaduženja i koja su župna primanja. Što se tiče materijalnih primanja župnog vikara uvijek će biti nejednakosti, ako ona budu ovisila najviše o volji župnika, jer jedan je župnik darežljiviji od drugoga. Solidarnost u odnosu između župnika i župnog vikara očituje se i u odgovornosti prema vlastitoj službi. Župnici se često tuže da ih njihovi župni vikari ne obavještavaju, kad odlaze iz župnog doma i kad će se vratiti. Tuže se da previše vremena troše u noćnim pohodima i društvima, kasno se vraćaju kući, ujutro nisu sposobni normalno obavljati zadaće. Iskustvo svjedoči da probleme ne mogu najprije riješiti kanoni ni zakoni, nego dobra volja s obje strane.

c) Premještaji

Jedno veoma teško pitanje pravičnosti i solidarnosti među svećenicima su premještaji. Ponovit ću riječi jednog biskupa koji je na kraju svoje biskupske službe priznao: “Lako bi bilo biti biskup, da nije premještaja. Zbog njih sam godinama ostao bez godišnjeg odmora”. Ta iskrenost očituje svu težinu i ozbiljnost biskupske službe.

Nekima se čini da su premještaji ovijeni tajanstvenošću i da bi se o njima trebalo govori otvorenije.³³ Međutim, crkvene smjernice govore da se o dodjeli crkvenih službi ne raspravlja na široj biskupijskoj javnosti, niti se o njima govori pred velikim biskupijskim forumima, kao što su Prezbitersko vijeće i slično. O tome “Okružnica o svećeničkim vijećima” što ju je izdala Kongregacija za kler priči kaže: “Zadaća je vijeća općenito preporučivati propise koje možda treba dati; iznositi načelna pitanja; ali ne raspravljati o onim pitanjima koja po svojoj naravi traže tajni način postupka, kako se događa, npr. pri podjeljivanju službi”.³⁴ Prema ustaljenoj praksi u našoj biskupiji o premještajima razmatra odbor savjetnika, a Zakonik kanonskoga prava propisuje da se biskup “posavjetuje s dekanom i provede prikladno istraživanje, posavjetovavši se, ako je potrebno, s određenim prezbiterima i s vjernicima laicima”.³⁵ Bilo je i konzultacija s dekanima. Nekada premještaj traži sam svećenik ili iz svojih najintimnijih raz-

Zakonik kanonskog prava, kan. 548 § 1.

Đ. HRANIĆ, Kriteriji za dodjeljivanje župničke službe?, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* 126 (1998.), br. 7-8, str. 433.

SVETA KONGREGACIJA ZA KLER, *Okružnica o svećeničkim vijećima*, br. 8, KS (dokumenti 30.), Zagreb. Usp. L. CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico*. Commento giuridico-pastorale I, Edizioni Dehoniane Napoli, 1988., br. 2168.

Zakonik kanonskog prava, kan. 524.

loga ili zato što smatra da je dosta dao za župu na kojoj djeluje, nekada dobro župe zahtijeva da svećenik ode na drugu župu a nekada potrebe biskupije. Bilo bi najbolje da se za potrebu svake župe ili svakog radnog pastoralnog mjesta nađe svećenik s adekvatnim sposobnostima, ali to je sada nedostižan ideal, a čini se, i uvijek će biti. Očito da i biskup mora imati neku viziju službi u svojoj biskupiji.

Novi Zakonik kanonskoga prava ne predviđa "natječaj za župu" i ne traži od biskupa da župu podijeli onome koji je "magis idoneus" (sposobnijemu), nego onome koji je "idoneus". Za većinu naših župa ne bi se nitko natjecao, a neke župe svećenici smatraju "kažnjeničkim". Lako je raspisati natječaj i natjecati se za "bogate i ugledne župe", no takve su u našoj biskupiji u manjini. Tko bi se natjecao za razorene župe našeg Podunavlja? Isto tako, tko bi se - zbog novonastalih (ne)prilika - s hrvatskog područja naše biskupije natjecao za neku župu u Srijemu, iako vjernici tog područja biskupije više poštuju i vole svoje svećenike negoli drugdje?! A zar se za njih, prema nekadašnjem pravu, ne bi trebao raspisati natječaj?! Besmisleno je raspisati natječaj za "dobre" župe, a za one druge da biskup klečeći traži, koga će poslati. Kako bi izgledao život u biskupiji, kad bi se svećenici natjecali samo za "bolje župe", "bez filijala", "po vlastitoj mjeri", "masnare", bez obzira na potrebe cijele biskupije koja je pretrpjela velika zla od nedavnog rata.

Mnoge su ugledne župne zajednice raspršene, a crkveni objekti stradali, a ih moramo ponovno oživjeti, sabrati, izgraditi. Nekima su puna usta solidarnosti, ali kad im se spomene premještaj, onda ta solidarnost pada u vodu. Samo uzajamnim povjerenjem između biskupa i svećenika i prijateljskom solidarnošću moći ćemo obnoviti razorenu biskupiju. To povjerenje naročito moramo sačuvati i na teškom vidu biskupske i svećeničke službe - u premještajima. Smatram da i u pogledu premještaja između biskupa i svećenika mora postojati povjerenje. očekujem da svatko o tome u iskrenosti srca iznese svoja razmišljanja, ali i sebi dajem pravo da pred biskupijskom javnošću razmišljam naglas.

I u Crkvi možemo nazrijeti napast da premještaji moraju ići samo u jednome pravcu, tj. u *pravcu odlikovanja (napredovanja)*, a svaki drugi izbor smatra se kaznom ili degradacijom. Ako želimo biti dosljedni službenici oltara, onda naše služenje ne smije biti uokvireno u sheme uzete iz svjetovnog karijerizma. Svaki svećenik mora biti spreman služiti Kristu i ljudima tamo gdje ga njegove sposobnosti čine prikladnijim i gdje može bolje proširiti svoju pastoralnu ljubav.³⁶

³⁶ Usp. C. M. MARTINI, *nav. dj.*, str. 72.

Ima svećenika koji velikodušno prihvaćaju premještaj i na teže župe, i ne drže se pravila da se s teže (ili manje) ide na lakšu, a da se s lakše (čitaj: bolje) ide samo za kaznu. Nažalost, i ti velikodušni i hrabri svećenici nemaju podrške u redovima svoje braće. Pojedina subraća ne reaguju svećenički, kad čuju da su neki svećenici premješteni na slabiju župu. Oni odmah donose zaključak: sigurno je nešto skrivio, a ne pružaju podršku bratu koji priznaje da ima snage uhvatiti se u koštac s izgradnjom srušene župe. Neki su mi svećenici izričito rekli: “Što će mi reći braća svećenici, ako prihvatim tu župu? Kazat će da sam sigurno prolio sirdce”. Biskupu je teško voditi biskupiju u kojoj vlada takvo mišljenje. Veoma često do zahlađenja odnosa između biskupa i svećenika dođe, kad biskup ne udovolji njegovoj želji za premještaj u konkretnu župu.³⁷

d) Priznanja i odlikovanja

U životu Crkve postoji prastara institucija i običaj da se nekim svećenicima dodjele priznanja, *časti, odlikovana, insignija* biskupijskog i papinskog reda. Na biskupijskoj razini postoji samo odlikovanje s naslovom začasnog kanonika, a nekada se i imenovanje za (aktivnoga) kanonika smatra odlikovanjem a ne službom. Papinskog ranga su za dijecezanske svećenike *kapelani, prelati i proto-notari Njegove Svetosti* a za redovnike i laike neka druga priznanja. Bez obzira što neki to smatraju suvišnim, zastarjelim izrazom ispraznosti i taštine u ime jasnijeg služenja i prikladnog isticanja uloga u Crkvi i ja ću kao biskup predložiti neke za odlikovanje ili im podijeliti biskupijsko odličje, dakako, vodeći računa o osjetljivosti cijeloga prezbiterija i kršćanskog puka.

Više bi trebala zabrinjavati činjenica kad bi netko takva odlikovanja priželjkivao i otvoreno ih tražio, a uvrijedio bi se kad ih ne bi dobio. To bi bio znak nedostatka poštovanja prema vlastitoj službi i neshvaćanja vlastitog svećeništva. Pavao o tome piše: “Jer što navješćujem evanđelje, nije mi na hvalu, ta dužnost mi je. Doista, jao meni ako evanđelja ne navješćujem. Jer ako to činim iz vlastite pobude, ide me plaća; ako li ne iz vlastite pobude – služba je to koja mi je povjerena. Koja mi je dakle plaća? Da propovijedajući pružam evanđelje besplatno ne služeći se svojim pravom u evanđelju”.³⁸ Pitanje odlikovanja treba analizirati u širem kontekstu u kojem se od vremena do vremena donose adekvatna rješenja.³⁹ Znam, ne budu svi zadovoljni sa svim prijedlozima biskupa, neki

³⁷ Usp. M. SRAKIĆ, Ah ti premještaji...!, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* 126 (1998), str. 10, str. 594.

³⁸ 1 Kor 9,16-18.

³⁹ Usp. C. M. MARTINI, *nav. dj.*, str. 73.

ostaju razočarani, nažalost i to je područje razlog zahlađenja odnosa između biskupa i svećenika, pa svećenika i svećenika.

d) Slobodno vrijeme, rasonoda, (godišnji) odmori

U svećeničkom životu i djelovanju važno mjesto zauzimaju *slobodno vrijeme, odmor i rasonoda*. Evanđelista bilježi, kad su "mnogi dolazili i odlazili tako da nisu imali vremena ni jesti", sam Gospodin je apostolima rekao: "Hajdete i vi u osamu, na samotno mjesto, i otpočinite malo".⁴⁰ Blago onom svećeniku kojemu dolaze i odlaze tako da nema vremena ni jesti.

Slobodno vrijeme, odmor, rasonoda tri su slična, ali ne i identična pojma. Koncil je progovorio o slobodnom vremenu.⁴¹ Prvo, treba nam biti jasno da *slobodno vrijeme* nije "prazno i besmisleno vrijeme". Istina, ono je slobodno vrijeme *od* nekih zanimanja, ali je napose slobodno vrijeme *za* neke aktivnosti. Slobodnom vremenu treba dati puni smisao.

Kao što su svećeniku, čovjeku za druge, čovjeku poslanja i služenja punim radnim vremenom, potrebni kruh i zrak, tako mu je potrebno vrijeme u kojem neće biti pod pritiskom organiziranog "djelovanja", u kojem će se slobodan naći sam sa sobom, s bogatstvom svoga duha i inventivnosti, kreativnosti i volje.

Ne treba naglašavati samo odmor kao prekid posla i obnovu sila te fizičko i psihičko rasterećenje da bismo se obnovljeni vratili redovitim zanimanjima. Naprotiv, veoma je važan pozitivni vid slobodnog vremena, to jest višestruko obogaćenje koje je potrebno svakom odgojenom duhu.

Za svećenika na pastoralnom i apostolskom planu slobodno vrijeme pruža mogućnost da se ažurira, da analizira iskustva, da postane prikladniji za služenje, čak i da studira i motivira se za ono što treba činiti. Na duhovnom asketskom, teološkom i nadnaravnom planu za svećenika to mora biti ponovna obnova energija, duža molitva, studij Božje Riječi, duboko razmišljanje o osobnom životu i njegovoj reviziji. Odgojno djeluje na vjernike kada vide da svećenik posvećuje svoje vrijeme da bude još više svećenik, više kršćanin i vjernik, više Božji i duhovniji...! Tome služe između ostaloga naše rekolekcije...

Rasonoda je također potrebna. Neki svećenici imaju svoje oblike rasonode, npr. šport, odlazak u prirodu, kazalište, utakmicu... Uzor nam u tome može biti Sveti Otac. On je odmah nakon izbora za papu zatražio da se izgradi bazen u

⁴⁰ Mk 6,31.

⁴¹ Usp. GS, br. 61.

Castelgandolfu. Kad su mu neki u Kuriji prigovorili da je to skupo, on je odgovorio: "To je još uvijek jeftinije od sprovođa jednoga pape".

Odmor. Naša psihička i fizička kondicija traže da prekinemo aktivnosti, da se odmorimo, da obnovimo sile. Ako ne želimo da nas jednoga dana liječnik odlučno natjera da se odmaramo, kad to već bude kasno, trebamo mudro svoje fizičke i psihičke sile odmoriti. Lažno je mišljenje da je vrijeme potrebno za odmor samo oduzimanje vremena od aktivnosti i apostolata. Naprotiv! Odmor je ljudska vrednota koju ne smijemo zanemariti, ako ne želimo upasti u nevolje fizičke naravi, tj. da izgubimo zdravlje i nutarnju snagu, *psihološke* naravi, tj. da postanemo nervozni, osorni, strani, i *društvene* naravi, tj. da više nismo u stanju potpunim, nego smanjenim energijama i blijedi davati sebe. Potrebno je osigurati dovoljno dnevnog, sedmičnog i godišnjeg odmora da bismo uvijek novim snagama mogli prionuti uz svoju službu drugima.

Ovdje je u prvom redu riječ o *godišnjim odmorima*. Zakonik kanonskoga prava donosi odredbe o godišnjem odmoru župnika i župnog vikara: "Župnik smije radi odmora, izbivati iz župe svake godine najviše mjesec dana neprekidno ili uz prekide, osim ako se tome protivi važan razlog; u to vrijeme odmora ne ubrajaju se dani kojima se jednom godišnje posvećuje duhovnoj sabranosti; ipak je župnik, da bi izbivao iz župe više od tjedan dana, dužan o tome obavijestiti mjesnog ordinarija".⁴² Za župnog vikara veli: "Što se tiče vremena odmora, župni vikar ima isto pravo kao i župnik".⁴³

Neki svećenici ozbiljno shvaćaju potrebu odmora, a drugi se hvale da godinama nisu išli na godišnji odmor. Jedni pitanje godišnjeg odmora rješavaju tako da plate nekom svećeniku dežurstvo, dok drugi nemaju i za to novaca. Neki kažu da ne idu na godišnji odmor jer se cijele godine odmaraju, a drugi ne idu krivo smatrajući da im on ne treba. Jasno, vrlo često je u pitanju osiguranje zamjene za godišnji odmor, no ono se mora rješavati svećeničkom solidarnošću. U župi župnik se treba dogovoriti na vrijeme sa svojim suradnicima, a na razini dekanata pitanje treba riješiti susjedskom solidarnošću. Jedan drugome moramo priteći u pomoć. Na godišnji odmor treba ići, makar se morale smanjiti neke obveze, npr. mise. To govorim punom sviješću jednog biskupa odgovornog i za svećenike i za vjernike. Vjernici će razumjeti tu svećeničku potrebu odmora s jedne strane i nemogućnost održavanja svih obveza koje svećenik ima inače preko godine.⁴⁴

⁴² Zakonik kanonskog prava, kan. 533 § 2.

⁴³ Zakonik kanonskog prava, kan. 550 § 3.

⁴⁴ Usp. A. GEMMA, *nav. dj.*, str. 151. sl.

5. Pravičnost i solidarnost na području raspolaganja vremenitim dobrima

a) Odgovorno i transparentno upravljanje vremenitim dobrima

Da može ispuniti svoje navjestiteljsko poslanje, Crkva posjeduje vremenita dobra, koja su namijenjena "za uređenje bogoštovlja, za dolično uzdržavanje klera i drugih službenika, za vršenje djela apostolata i dobrotvornosti, posebno prema siromašnima".⁴⁵ Od prvih kršćanskih vremena vjernička je zajednica na različite načine doprinosila da bi se to poslanje Crkve moglo ostvariti i da se sačuva neovisnost Crkve. Biskupi i u naše vrijeme pozivaju vjernike da, usprkos velikim poteškoćama zbog gospodarske krize, i dalje, prema svojim mogućnostima, redovito doprinose za potrebe naše Crkve, njezinog života i djelovanja.⁴⁶

Stjecanje i upravljanje vremenitim dobrima nisu prepušteni samovolji i snalažljivosti pojedinaca, nego se oni moraju provoditi odgovorno prema odredbama Zakonika kanonskoga prava.⁴⁷

Izuzetno je važno da svećenici vode *transparentno financijsko poslovanje*, tj. primanja i rashode. Svi bi svećenici trebali biti raspoloživi nekoj vrsti kontrole, provjere i podjednake raspodjele osobnih primanja. Kontrola nije znak nepovjerenja, nego njegov najbolji znak. Bez takve raspoloživosti, koja se temelji na dobro formiranoj savjesti svakoga, svako nastojanje razjašnjenja i interventa na tom području ostalo bi bez konkretnih rezultata. Biskup i biskupija nisu tu samo da priskaču u pomoć kad negdje ili nekome uzmanjka, nego da odgovorno vode brigu i o pitanjima materijalnih dobara, kako njihovom stjecanju, tako i upravljanju, u krajnjem slučaju o njihovoj pravičnoj i solidarnoj raspodjeli.

Odgovorno upravljanje crkvenim dobrima traži *suradnju s laicima*. Iako su prvi odgovorni pri upravljanju crkvenim dobrima, u svom karitativnom i "evanđeoskom" usmjerenju, svećenici moraju to činiti u suradnji s laicima i moraju pozvati kompetentne i nesebične osobe da sudjeluju u župnom ekonomskom vijeću. Svećenik kao predvoditelj zajednice prvi je odgovoran za njezino poslovanje, ali ne i jedini. Zahtjevi koji se traže u upravljanju vremenitim dobrima nadilaze svećenikovo vrijeme, a nekada i znanje. Potrebna mu je suradnja od strane laika. Nije dovoljno imenovati "tutore" koji će samo popuniti to mjesto, nego "ekonomsko vijeće" koje bi moglo pomoći svećeniku u materijalnom plani-

⁴⁵ Zakonik kanonskog prava, kan. 1254, § 2; usp. PO, br. 17.

⁴⁶ Usp. Zakonik kanonskog prava, kan. 222.

⁴⁷ Usp. Zakonik kanonskog prava od kan. 1254 do kan. 1310

ranju. Crkveni dokumenti izričito traže da se izaberu kompetentni suradnici koji mogu savjetovati u planiranju i upravi crkvenim dobrima.

Zbog nestručnog i površnog financijskog poslovanja svećenici često upadaju u nevolje, kao što su pretjerano zaduživanje, uzimanje kredita bez mogućnosti redovite otplate, neodgovorno posuđivanje crkvenog novca, dakako sve to bez dopuštenja nadležnih dijecezanskih vlasti. Osim toga, svećenici prekoraju odredbe koje ograničavaju raspolaganje crkvenim vremenitim dobrima, npr. otuđenja bez dopuštenja nadležnih (crkvenih) vlasti. Neki dižu milijunske kredite nakon čega dolaze do neopisivih poteškoća.

Svećenik treba *razlikovati osobna dobra od crkvenih* i s njima odvojeno upravljati. Svećenici su očito dužni praviti razliku između osobnih ili obiteljskih dobara i crkvenih dobara, ili dobara koja su stekli obavljajući crkvenu službu. Zato je važno sastaviti valjanu *oporuku*. Postoji crkveni propis da svećenici napišu na vrijeme oporuku. Kad kažemo na vrijeme, znači i u mladosti. Svi živimo u opasnostima za život. Da se zaštite prava osoba i ustanova koje bi upale u opasnost, ako ih se ignorira ili ih se povrijedi, svaki svećenik treba bez oklijevanja sastaviti oporuku prema kršćanskoj razboritosti, zahtjevima pastoralne ljubavi i zakonskim propisima. Mnogi naši svećenici nemaju oporuke. Ponavljaju se kanonske vizitacije, a oni se oglašuju na tu obvezu. Zbog čuvanja dobrog glasa svećenika, teške slučajeve povrede crkvenih dobara zbog nedostatka oporuke, ne želimo iznositi na vidjelo, ali su oni sablažnjivi.⁴⁸

b) Svećeničko siromaštvo

Na prezbitere koji obavljaju povjerenu službu možemo primijeniti Isusove riječi: "Vrijedan je radnik plaće svoje"⁴⁹, a Sveti Pavao upozorava vjernike: "Tako je i Gospodin onima koji evanđelje navješćuju odredio od Evanđelja živjeti".⁵⁰ No, ta služba ne smije biti sredstvo našeg obogaćivanje i povećanja vlastitog imetka. Naprotiv, prezbiteri su pozvani da svojevolumno prigrlje siromaštvo kojim će se vidljivije upriličiti Kristu i postati raspoloživi za svetu službu.⁵¹

Kad Koncil i ostali crkveni dokumenti govore o materijalnim dobrima, govore to sa stajališta "*evanđeoskog siromaštva*" svećenika.⁵² U tom duhu je progovorila i III. Sinoda biskupa u svom završnom dokumentu *Ministerijalno*

⁴⁸ Usp. C. M. MARTINI, *nav. dj.*, str. 71.

⁴⁹ Usp. Lk 10, 7.

⁵⁰ 1 Kor 9,14.

⁵¹ Usp. PO, br. 17.20.; *Zakonik kanonskog prava*, kan. 282.

⁵² Usp. PO, br. 17.

svećeništvo pravda u svijetu: "Nagrada svećenika, koja dakako mora biti određena u duhu evanđeoskog siromaštva, no, koliko je moguće, pravična i dostatna, jest dužnost pravednosti i mora obuhvaćati i socijalno osiguranje. Na tom je području neophodno odstraniti pretjerane nejednakosti, naročito među prezbiterima iste biskupije ili istog kraja, imajući pred očima i opće stanje ljudi tog kraja"⁵³

Mislim da je korisno podsjetiti i na dragocjeno svjedočanstvo svećeničkog siromaštva nekih naših svećenika koji ga proročki prihvaćaju u ovom ili onom obliku. Neki su mogli s pravom tražiti neku drugu župu, ali su se vratili onamo gdje su sve izgubili. Neki su svećenici namjerno ostali u Srijemu s narodom. Ne bih rekao da je svaki puta to prihvaćeno na silu. Ti su svećenici svjedoci siromaštva i znak da koncilaska riječ o tome nije za našu biskupiju tek lijepa riječ i ideal, nego stvarnost.

c) Prijelaz s nadarbinskog sustava na sustav pravedne naknade

Materijalna dobra namijenjena za prezbitere treba podijeliti u duhu pravičnosti i solidarnosti, kao što je to načelno odredio II. vatikanski koncil: "Naknada svakog pojedinoga - imajući u vidu narav same službe te prilike mjesta i vremena - načelno neka bude jednaka za sve koji žive u istim prilikama. Neka bude primjerena njihovu položaju i neka im osim toga omogućiti, ne samo da pravično budu plaćeni oni koji prezbiterima služe, nego također da i sami u stanovitaj mjeri pritiječu u pomoć siromasima"⁵⁴. Ta načela usvojio je i Zakonik kanonskog prava.

S obzirom na materijalno stanje postoji velika razlika među svećenicima. Često se problemi rađaju zbog prevelike nejednakosti u raspodjeli dohodaka koje svećenici primaju od svoje svećeničke djelatnosti. Postoji i problem s obzirom na "pravo štole" koje, premda je u sebi opravdano, poprima katkada oblik stanovite trgovine. Tamo gdje postoji sustav nadarbina raspodjela i društvena pravednost nije uvijek pravilno provedena u život.⁵⁵ Nadarbinski sustav diskriminira odnose među dijecezanskim svećenicima i temeljnu jednakost i jednako dostojanstvo svih prezbitera koji su u njegovu sustavu bez obzira na tip službe što ih oni obavljaju. Samo jedan dio svećenika uživao je jamstvo nadarbinskog primanja. On je tijekom vremena prouzročio dvostruku negativnu posljedicu s odgoj-

⁵³ III SINODA BISKUPA, *Ministerijalno svećeništvo pravda u svijetu*, br. II. 4., KS (Dokumenti 35), Zagreb, 1972.

⁵⁴ PO, br. 20.; usp. *Zakonik kanonskog prava*, kan. 281.

⁵⁵ Usp. BISKUPSKA SINODA, *Ministerijalno svećeništvo*. Prikaz tema o kojima će se raspravljati na Drugom općem zasjedanju Sinode (u jesen 1971), KS, Zagreb, 1971, str. 40.

nog i pastoralnog stajališta. Naime, on je išao u prilog jednom "autarkičnom" poimanju župne pastoralne službe, jer su zbog strukture i podijeljenog i autonomnog poimanja nadarbinskog vlasništva nestali s vida temeljno jedinstvo i veza s biskupom i s biskupijskom Crkvom. Zatim, zbog njega su vjernici i kršćanske zajednice bile uvjereni da je svećeniku potpuno zajamčena sigurnost, a vjernike je oslobodio od odgovornosti da neposredno i konkretno vode brigu o pravednom uzdržavanju vlastitih pastira.⁵⁶

d) Koncilske smjernice o uzdržavanju klera

Polazeći od poimanja Crkve kao Božjeg naroda, Drugi vatikanski sabor zamijenio je nadarbinski sustav načelom solidarnosti po kojem svi u Crkvi doprinose za njezine različite potrebe te se iz jedinstvenog fonda svakom crkvenom službeniku omogućuje pravedna nagrada i tako uspostavlja socijalna jednakost. On kaže: "Zato neka se napusti takozvani nadarbinski sustav ili neka se barem tako uredi da se nadarbinski vid ili pravo na prihode koji su spojeni sa službom, smatra za stvar drugoga reda, a prvo mjesto neka se u crkvenom pravu dade samoj crkvenoj službi pod kojom se odsada ima podrazumijevati svako trajno dodijeljeno zaduženje koje se ima vršiti s duhovnim ciljem".⁵⁷ To znači, sve nadarbine koje su sada u posjedu Crkve i one koje budu vraćane ili za koje bude dana zamjena ili nadoknada trebaju prijeći u Biskupijsku ustanovu za uzdržavanje klera i drugih crkvenih službenika, odnosno u zajedničku kasu ili fond iz kojih će biskup(ija) voditi brigu za svoje službenike i one koji im pomažu.

Očito, dokle god bude vladao nadarbinski sustav, neće se moći dokraja uspostaviti pravičnost i solidarnost među svećenicima. Kod nas će to dovesti do poteškoća, ako nam se i kad nam se vrata zemlja, šume, zgrade, i druga nacionalizirana dobra. Neki bi imali više i (previše) drugi premalo, jer kao što postoji velika razlika u službama i zaduženjima svećenika, tako postoji i u primanjima. Kao što smo naveli, Koncil je dao smjernice za načelnu jednakost primanja među prezbiterima.⁵⁸ Jasno, time on ne želi uvesti "uravnilovku" koja destimulira rad i angažman.

Zbog prilika u kojima se nalazila u vrijeme bivšeg političkog sustava te smjernice naša Crkva nije mogla do kraja provesti. U novim društveno-političkim prilikama, osobito nakon potpisivanja četiriju ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske i u vrijeme njihove provedbe, stojimo pred

⁵⁶ CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, *Il sostentamento del clero*, Lettere Decreto Delibere, EDB, Bologna, 1987., str. 10-11.

⁵⁷ PO, br. 20.; usp. *Zakonik kanonskog prava*, kan. 1272 i kan. 1274 § 1.

⁵⁸ PO, br. 20.; usp. *Zakonik kanonskog prava*, kan 281.

zadatkom da prema načelima II. vatikanskog koncila i prema odredbama Zakonika kanonskog prava, organiziramo novi sustav raspolaganja svojim vremenitim dobrima, pa tako i način uzdržavanja klera i drugih crkvenih službenika, kao što je to riješeno u drugim demokratskim zemljama Europe.⁵⁹ Financijska sredstva i ostala materijalna dobra koja Crkva dobiva od RH na temelju *Ugovora između Svete Stolice i RH o gospodarskim pitanjima*, ne rješavaju potpuno materijalno uzdržavanje Crkve. Ona su samo pomoć za ostvarenje pastoralno-karitativnih zadaća te projekata na kulturnom, odgojnom, društvenom i etičkom polju. I dalje Crkvi ostaje briga za najveći dio njezinih materijalnih potreba. Naša Crkva, a ni naša biskupija, ne može ignorirati ono što je Sabor načelno odredio za cijelu Crkvu. To znači da i mi moramo ta pitanja premisliti i realno im pristupiti.

Osnovno je pravilo da pastoralnog svećenika koji služi na dobro biskupije uzdržava ustanova u kojoj djeluje (npr. župa, biskupski ordinarijat, stolni kapitol i slično). U našoj biskupiji postoji još od 1769. godine ustanova "lukna", što ga vjernici daju za uzdržavanje pastoralnih svećenika. Davanje lukna bilo je od države propisano i država ga je za vrijeme austro-ugarskog carstva nadzirala i utjerivala. Kasnije je ono postalo "quasi" dobrovoljno, jer nisu postojali mehanizmi "utjerivanja". Neki svećenici bez poteškoća dobiju ono što su vjernici dužni dati, a neki su našli svoje mehanizme utjerivanja, npr. prigodom podjeljivanja sakramenata, sprovoda i slično. Nije potrebno naglašavati da je takav postupak protuzakonit i protucrkven i da šteti i ugledu svećenika i vjerodostojnosti našeg naviještanja evanđelja. Luknom vjernici ostvaruju neposredno uzdržavanje klera. U nekim župama vjernici u vrlo visokom postotku daju lukno i ono je dovoljno za uzdržavanje, a negdje jedva dotekne za osnovne potrebe, a negdje ono svećeniku nije dovoljno. U ovom stoljeću, napose za vrijeme komunizma, lukno je često zamijenjeno blagoslovom kuća. Jasno je da bi i na tome području trebalo napraviti red. Naime, trebalo bi na razini biskupije ili regije načelno odrediti visinu, možda prema kategorijama župa ili prema pojedinom kraju, da ona ne ovisi o (samo)volji svećenika. Nipošto nije razborito ni pravedno reći vjernicima: "Daj što daš". Ta oni ostaju u nedoumici, jesu li premalo dali, ili su preplatili.

Dakle, u pravilu ona ustanova u kojoj svećenik djeluje treba voditi brigu i o njegovom uzdržavanju. Međutim, mnoge ustanove to ne mogu ostvariti. Zato se predviđa da se razlika koja nedostaje za neto plaću svećenika nadoknadi iz sredstava što ih Hrvatska država na temelju *Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o gospodarskim pitanjima* obvezala mjesečno uplaćivati u Središnju ustanovu za uzdržavanje klera i drugih crkvenih službenika. Neto plaća odredila bi se ili na razini cijele domovinske Crkve ili na razini crkvene pokraj-

⁵⁹ Usp. *Zakonik kanonskog prava*, kan. 1274.

ne. Jasno, ne bi se išlo za uravnilovkom, prema kojoj bi svi svećenici dobivali jednaku naknadu, bez obzira gdje radili, što radili i kako radili. Radi pravičnosti u rješavanju dolične nadoknade za obavljanje crkvene službe uspostavio bi se sustav bodovanja.

e) Solidarnost

U našoj biskupiji već godinama postoji institucija "solidarnosti". Kao što nam je poznato, prije dvadesetak godina u ime solidarnosti se skupljao novac za pomoć onim svećenicima koji iz svojih prihoda nisu mogli podmiriti svoje najnužnije životne potrebe. Moramo priznati da je ta solidarnost bila sramota biskupije i povreda ljudskog dostojanstva onih kojima je bila namijenjena. Mnogo bolje je solidarnost funkcionirala nakon Domovinskog rata, kada je Prezbiter-sko vijeće odobrilo doprinose svećenika i župa za potrebe postradaloga klera u hrvatskom Podunavlju i za potrebe svećenika u Srijemu, ali i za potrebe župa tih krajeva. Moramo priznati da se radilo o značajnim sredstvima. No, bilo bi ih još da su svi svećenici ozbiljno shvatili i prihvatili taj dogovor i odluku. Mnogi su imali svoje razloge da se oglušše. I ništa ih nije moglo odvratiti od njihove nepromjenjive odluke da se ne uključe u zajedničku akciju. Sada bi bilo mnogo pravičnije i solidarnije kad bi se pomoću promjene sustava raspolaganja vremenitim dobrima riješilo pitanje uzdržavanja klera. Kad danas govorimo o solidarnosti, ne mislimo na suvišak što neki svećenici daju za siromašnu subraću ili siromašne župe, nego na sustavno rješenje materijalnog pitanja klera.

f) Raspolaganje s priložima od misa (stipendiji)

Sjećam se dobro kako su nam profesori moralne teologije i kanonskoga prava ozbiljno stavljali na srce da poštujemo propise koji se tiču postupaka s misama i s misnim intencijama (stipendijama ili priložima od misa). Ne mogu ne primijetiti i s tjeskobom konstatirati da neki svećenici ne poštuju te propise. Uvijek se nađe neki "pastoralni razlog" za još jednu binaciju ili trinaciju običnim danom, te vjenčanje, te sprovod i što sve ne znam. Dakako, mnogi svećenici primljeni stipendij ne šalju u one svrhe za koje su namijenjene (umirovljene svećenike, sjemenište i sl.). To nije tjeskoba jednoga biskupa koji bi htio imati više sredstava, nego biskupa koji mora voditi brigu o mirovinskom osiguranju starijih svećenika, o uzdržavanju sjemeništa i Bogoslovnog i Dječaćkog, o uzdržavanju Teologije i slično. Razumljivo, ako su svećeniku potrebna sredstva, onda ih ima pravo tražiti od onoga koji mora o tome voditi brigu, ali nipošto nije uredu, ako svećenici sami određuju, kako će raspolagati materijalnim dobrima. Štoviše, u tom duhu odgajaju svoje vjernike napose članove ekonomskog vijeća, koji u nekim župama (a i filijalama) ne žele ni čuti da se neki propisani dio milostinje šalje

zadatkom da prema načelima II. vatikanskog koncila i prema odredbama Zakonika kanonskog prava, organiziramo novi sustav raspolaganja svojim vremenitim dobrima, pa tako i način uzdržavanja klera i drugih crkvenih službenika, kao što je to riješeno u drugim demokratskim zemljama Europe.⁵⁹ Financijska sredstva i ostala materijalna dobra koja Crkva dobiva od RH na temelju *Ugovora između Svete Stolice i RH o gospodarskim pitanjima*, ne rješavaju potpuno materijalno uzdržavanje Crkve. Ona su samo pomoć za ostvarenje pastoralno-karitativnih zadaća te projekata na kulturnom, odgojnom, društvenom i etičkom polju. I dalje Crkvi ostaje briga za najveći dio njezinih materijalnih potreba. Naša Crkva, a ni naša biskupija, ne može ignorirati ono što je Sabor načelno odredio za cijelu Crkvu. To znači da i mi moramo ta pitanja premisliti i realno im pristupiti.

Osnovno je pravilo da pastoralnog svećenika koji služi na dobro biskupije uzdržava ustanova u kojoj djeluje (npr. župa, biskupski ordinarijat, stolni kapitol i slično). U našoj biskupiji postoji još od 1769. godine ustanova "lukna", što ga vjernici daju za uzdržavanje pastoralnih svećenika. Davanje lukna bilo je od države propisano i država ga je za vrijeme austro-ugarskog carstva nadzirala i utjerivala. Kasnije je ono postalo "quasi" dobrovoljno, jer nisu postojali mehanizmi "utjerivanja". Neki svećenici bez poteškoća dobiju ono što su vjernici dužni dati, a neki su našli svoje mehanizme utjerivanja, npr. prigodom podjeljivanja sakramenata, sprovoda i slično. Nije potrebno naglašavati da je takav postupak protuzakonit i protucrkven i da šteti i ugledu svećenika i vjerodostojnosti našeg naviještanja evanđelja. Luknom vjernici ostvaruju neposredno uzdržavanje klera. U nekim župama vjernici u vrlo visokom postotku daju lukno i ono je dovoljno za uzdržavanje, a negdje jedva dotekne za osnovne potrebe, a negdje ono svećeniku nije dovoljno. U ovom stoljeću, napose za vrijeme komunizma, lukno je često zamijenjeno blagoslovom kuća. Jasno je da bi i na tome području trebalo napraviti red. Naime, trebalo bi na razini biskupije ili regije načelno odrediti visinu, možda prema kategorijama župa ili prema pojedinom kraju, da ona ne ovisi o (samo)volji svećenika. Nipošto nije razborito ni pravedno reći vjernicima: "Daj što daš". Ta oni ostaju u nedoumici, jesu li premalo dali, ili su preplatili.

Dakle, u pravilu ona ustanova u kojoj svećenik djeluje treba voditi brigu i o njegovom uzdržavanju. Međutim, mnoge ustanove to ne mogu ostvariti. Zato se predviđa da se razlika koja nedostaje za neto plaću svećenika nadoknadi iz sredstava što ih Hrvatska država na temelju *Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o gospodarskim pitanjima* obvezala mjesečno uplaćivati u Središnju ustanovu za uzdržavanje klera i drugih crkvenih službenika. Neto plaća odredila bi se ili na razini cijele domovinske Crkve ili na razini crkvene pokraji-

⁵⁹ Usp. *Zakonik kanonskog prava*, kan. 1274.

ne. Jasno, ne bi se išlo za uravnilovkom, prema kojoj bi svi svećenici dobivali jednaku naknadu, bez obzira gdje radili, što radili i kako radili. Radi pravičnosti u rješavanju dolične nadoknade za obavljanje crkvene službe uspostavio bi se sustav bodovanja.

e) Solidarnost

U našoj biskupiji već godinama postoji institucija “*solidarnosti*”. Kao što nam je poznato, prije dvadesetak godina u ime solidarnosti se skupljao novac za pomoć onim svećenicima koji iz svojih prihoda nisu mogli podmiriti svoje najnužnije životne potrebe. Moramo priznati da je ta solidarnost bila sramota biskupije i povreda ljudskog dostojanstva onih kojima je bila namijenjena. Mnogo bolje je solidarnost funkcionirala nakon Domovinskog rata, kada je Prezbiterско vijeće odobrilo doprinose svećenika i župa za potrebe postradaloga klera u hrvatskom Podunavlju i za potrebe svećenika u Srijemu, ali i za potrebe župa tih krajeva. Moramo priznati da se radilo o značajnim sredstvima. No, bilo bi ih još da su svi svećenici ozbiljno shvatili i prihvatili taj dogovor i odluku. Mnogi su imali svoje razloge da se ogluš. I ništa ih nije moglo odvratiti od njihove nepromjenjive odluke da se ne uključe u zajedničku akciju. Sada bi bilo mnogo pravičnije i solidarnije kad bi se pomoću promjene sustava raspolaganja vremenitim dobrima riješilo pitanje uzdržavanja klera. Kad danas govorimo o solidarnosti, ne mislimo na suvišak što neki svećenici daju za siromašnu subraću ili siromašne župe, nego na sustavno rješenje materijalnog pitanja klera.

f) Raspolaganje s priložima od misa (stipendiji)

Sjećam se dobro kako su nam profesori moralne teologije i kanonskoga prava ozbiljno stavljali na srce da poštujemo propise koji se tiču postupaka s misama i s misnim intencijama (stipendijima ili priložima od misa). Ne mogu ne primijetiti i s tjeskobom konstatirati da neki svećenici ne poštuju te propise. Uvijek se nađe neki “pastoralni razlog” za još jednu binaciju ili trinaciju običnim danom, te vjenčanje, te sprovod i što sve ne znam. Dakako, mnogi svećenici primljeni stipendij ne šalju u one svrhe za koje su namijenjene (umirovljene svećenike, sjemenište i sl.). To nije tjeskoba jednoga biskupa koji bi htio imati više sredstava, nego biskupa koji mora voditi brigu o mirovinskom osiguranju starijih svećenika, o uzdržavanju sjemeništa i Bogoslovnog i Dječaćkog, o uzdržavanju Teologije i slično. Razumljivo, ako su svećeniku potrebna sredstva, onda ih ima pravo tražiti od onoga koji mora o tome voditi brigu, ali nipošto nije uredu, ako svećenici sami određuju, kako će raspolagati materijalnim dobrima. Štoviše, u tom duhu odgajaju svoje vjernike napose članove ekonomskog vijeća, koji u nekim župama (a i filijalama) ne žele ni čuti da se neki propisani dio milostinje šalje

za centralne ustanove. Ako na ikojem području svećeničke službe treba sačuvati obraz, onda je to područje misnih stipendija, jer kad se ono naruši, tada se ruši cijeli sustav svećeničke savjesti i poštenja prema vjernicima i biskupiji.

Ne bi trebalo zanemariti ni odredbe koje se odnose na tzv. pluriintencionalne mise, tj. mise koje se služe na više nakana prisutnih vjernika koji daju svoj prilog, a da se višak priloga (iznad dijecezanske takse) pošalje u centralu za misije, i slično. Osim toga valja spomenuti svećenike koji ne služe radovito, to znači svaki dan svetu misu, jer ili ih njihovi vjernici ne naručuju ili imaju dovoljno novaca za uzdržavanja, a "džeparac" od intencija im nije potreban. Među njima ima i svećenika koji dobivaju novac iz Biskupijske ustanove za uzdržavanje klera ili iz solidarnosti što je pojedini svećenici uplaćuju za "ugroženu braću". Jasno, tu nema riječi o solidarnosti. Treba odmah napomenuti da prilozima od misa ne bi ulazili u neto plaću svećenika.

g) Korektno vođenje financijskog poslovanja

Postoje uredbe o vođenju materijalnog poslovanja i župa i drugih javnih crkvenih ustanova. Za vrijeme komunističkog sustava zbog nepravednih, čak i neopisivo pretjeranih poreza na milostinju župnici su vodili dvostruki blagajnički dnevnik, jedan za državnu financijsku kontrolu, drugi za Biskupiju. Iako već dugi niz godina ne plaćamo porez na milostinju, zadržan je dvostruki blagajnički dnevnik, jedan za biskupa, a drugi za vlastite potrebe.

Da se unese red i na to područje, treba voditi jedan blagajnički dnevnik u koji će ući svi prihodi i rashodi župe, pa i primanja župnika. Od koga bi trebalo skrivati primanja? Od sebe? Od vjernika? Od biskupa? Vjernicima bi bilo drago znati, koliko su to oni dali za crkvene potrebe, uključujući i župnikove potrebe. Oni čak imaju pravo na to.

Osim toga, svećenici bi trebali odijeljeno voditi financijsko poslovanje onih dobara što ih ne primaju u ime svoje službe nego, npr. iz obiteljskih izvora. To je napose važno u slučaju smrti. Rodbina ima pravo dobiti ono što je osobno svećenikovo. Ali isto tako, ako je svećenik živio godinama u jednoj župi i od nje primao, ta župa ima biti subaštinica.

h) Briga o onima koji svećeniku služe

Ne bismo smjeli zanemariti ni one koji pomažu ili služe svećeniku. Prije svega treba im osigurati zdravstveno i socijalno osiguranje i odrediti pravednu plaću. Kolike su plemenite osobe, među njima i svećenička rodbina, ostale nezbrinute kad su došle do zaslužene mirovine koju zbog neuplaćivanja doprinosa

nisu mogle ostvariti. Sličan slučaj je i s ugovorima s redovnicama koje djeluju u župi. Zakonik je, na temelju koncilskih smjernica, donio odredbu da se na razini biskupije osnuje zajednički fond upravo i za takve svrhe.⁶⁰

i) Ne privilegirana kasta, nego zajednica solidarnih

Među svećenicima primjećuje se neko nepovjerenje, čak i oporba starog mentaliteta koji je ostao od nadarbinskog sustava. Ustvari, nadarbinski sustav je uglavnom nestao na području dobara, ali je ostao u duhu klera koji je po njemu bio privilegirana kasta. Kao što postoji logika autentičnog i konkretnog zajedništva dobara spasenja, tako treba postojati logika na području vremenitih dobara koja svećenik mora pouzdano, bez straha tražiti. No, za to se traži solidarnost između svećenika i svećenika, između zajednice i zajednice koja potiče na traženje pravične ujednačene raspodjele. I za nas vrijede riječi apostola Pavla Korinćanima: "Ne, dakako: drugima olakšica, vama oskudica, nego – jednakost! U sadašnjem trenutku vaš suvišak za njihovu oskudicu, da jednom njihov suvišak bude za vašu oskudicu – te bude jednakost, kao što je pisano: 'Nije ništa preteklo onome koji bijaše nakupio mnogo, a niti je nedostajalo onome koji bijaše nakupio manje'.⁶¹

⁶⁰ Usp. kan. 1274 § 3.

⁶¹ 2 Kor 8,13-15.; Usp. CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, *nav. dj.*, 15.